

Cezary Kalita

ORCID: 0000-0002-6019-0606

cezary.kalita @uws.edu.pl

Uniwersytet w Siedlcach
Wydział Nauk Społecznych**Marek Hetmański**

ORCID: 0000-0003-2062-9802

marek.hetmanski@mail.umcs.pl

Uniwersytet Marii Curie-
-Skłodowskiej w Lublinie
Wydział Filozofii i Socjologii**Jubileusz 80-lecia Oddziału
Polskiego Towarzystwa Filozoficznego w Lublinie,
Lublin – 12 grudnia 2025 r.**

DOI: 10.34739/doc.2025.22.27

**Sprawozdanie z obchodów jubileuszu 80-lecia Oddziału Polskiego
Towarzystwa Filozoficznego w Lublinie¹**

W dniu 12 grudnia na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie odbyły się uroczyste obchody 80-lecia działalności Oddziału Polskiego Towarzystwa Filozoficznego w Lublinie. Jubileuszowa sesja zgromadziła członków lubelskiego Oddziału PTF, przedstawicieli Zarządu Głównego PTF, delegacje oddziałów terenowych (m.in. z Warszawy, Rzeszowa i Siedlec), a także pracowników naukowych, licealistów oraz sympatyków filozofii. Obrady miały charakter zarówno historyczno-rekonstrukcyjny, jak i refleksyjny, z wyraźnym akcentem położonym na przyszłość Towarzystwa i jego rolę w życiu akademickim oraz publicznym.

Sesję jubileuszową otwarto o godz. 10.00 uroczystym powitaniem gości i członków PTF. Następnie wygłoszono prelekcję poświęconą obecności Polskiego Towarzystwa Filozoficznego w życiu akademickim i publicznym, przygotowaną w imieniu Zarządu Głównego PTF (w imieniu przewodniczącego prof. Pawła Łukowa odczytał list dr Bartosz Działoszyński, sekretarz ZG PTF). Wprowadzenie to nakreśliło ogólnopolski kontekst działalności Towarzystwa, podkreślając jego ciągłość instytucjonalną oraz rolę w kształtowaniu kultury filozoficznej w Polsce.

¹ Autorem tej części jest Cezary Kalita.

Kluczowym punktem pierwszej części obchodów było wystąpienie prof. Marka Hetmańskiego, przewodniczącego Oddziału Lubelskiego PTF, poświęcone historii powstania Towarzystwa Filozoficznego i Psychologicznego w Lublinie, jego przekształceniu w Oddział PTF oraz roli prof. Narcyza Łubnickiego jako inicjatora, organizatora i duchowego patrona lubelskiego środowiska filozoficznego. Referent przedstawił genezę Towarzystwa sięgającą roku 1945, przypomniał pierwszych członków oraz podkreślił interdyscyplinarny charakter środowiska skupionego wokół filozofii, logiki, metodologii nauk i psychologii. Szczególną uwagę poświęcono dokumentacji archiwalnej, sprawozdaniom z pierwszych lat działalności oraz ciągłości ideowej i organizacyjnej Oddziału, mimo zmieniających się uwarunkowań historycznych i instytucjonalnych.

W ramach obchodów jubileuszu zaprezentowano film dokumentalny *Narcyz Łubnicki – mistrz poprawnego myślenia*, który w syntetycznej i zarazem sugestywnej formie ukazał postać Profesora jako wybitnego logika, metodologa i historyka filozofii, a zarazem jako nauczyciela akademickiego formującego ethos racjonalnej debaty, krytycyzmu i otwartości światopoglądowej.

Główny referat wygłosił prof. Ryszard Kleszcz (PTF Łódź), poświęcając go łódzkiemu okresowi działalności Narcyza Łubnickiego, historii powstania „Societas Spinozana Polonica” oraz roli Profesora w rozwoju PTF poza Lublinem. Wystąpienie to miało charakter pogłębionej analizy intelektualnej dorobku Łubnickiego, ukazując go jako twórcę oryginalnej koncepcji racjonalizmu krytycznego, konsekwentnie łączącego teorię poznania, logikę i metodologię nauk z refleksją historycznofilozoficzną. Prof. Kleszcz podkreślił aktualność postawy Łubnickiego we współczesnych sporach filozoficznych, zwłaszcza w kontekście napięcia między nauką, światopoglądem a odpowiedzialnością intelektualną.

Kolejny blok obrad (godz. 14.00) poświęcono prezentacji działalności oddziałów terenowych PTF. Wystąpienia te unaocznily żywotność Towarzystwa na poziomie regionalnym oraz różnorodność form popularyzowania filozofii. W imieniu Oddziału PTF w Rzeszowie (przewodniczący prof. Witold Nowak) przedstawiono doświadczenia związane z lokalnymi debatami filozoficznymi i współpracą ze środowiskiem akademickim oraz wykorzystaniem pozafilozoficznych form przekazu (film) inspirujących do podnoszenia problemów filozoficznych w szerszym środowisku intelektualnym.

W imieniu Oddziału PTF w Siedlcach głos zabrał prof. Cezary Kalita, prezes Oddziału, wskazując na znaczenie pracy u podstaw: regularnych debat, wykładów otwartych oraz zaangażowania w przygotowanie młodzieży do olimpiady filozoficznej. Podkreślono, że mimo zmieniających się warunków instytucjonalnych i kulturowych, filozofia zachowuje zdolność integrowania środowisk oraz kształtowania krytycznego myślenia.

Obchody zakończyła dyskusja plenarna, koncentrująca się przede wszystkim na przyszłości Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, potrzebie aktywizacji członków, poszukiwaniu nowych form obecności filozofii w przestrzeni publicznej oraz wyzwaniach związanych z edukacją filozoficzną. W toku debaty padło pytanie, które wybrzmiewało wielokrotnie w różnych wariantach: czy filozofia znajduje się dziś w kryzysie?

Konkluzja, wyrażona *explicite* i *implicite* przez wielu uczestników, była jednoznaczna: filozofia jeszcze nie zginęła, póki istnieje Towarzystwo, które potrafi pielęgnować swoją tradycję, integrować środowisko i obchodzić jubileusze działalności na poziomie regionalnym. Trwanie PTF – zwłaszcza w takich ośrodkach jak Lublin – stanowi dowód ciągłości myślenia filozoficznego oraz jego zdolności do adaptacji wobec nowych wyzwań. Na zakończenie należy podkreślić, że prof. Marek Hetmański zgromadził oraz uporządkował obszerną dokumentację dotyczącą działalności Polskiego Towarzystwa Filozoficznego w Lublinie, obejmującą zarówno materiały archiwalne związane z funkcjonowaniem lubelskiego Oddziału PTF, jak i źródła poświęcone postaci prof. Narcyza Łubnickiego – jego roli w powstaniu Towarzystwa oraz znaczeniu dla kształtowania lokalnego środowiska filozoficznego.

Historia Polskiego Towarzystwa Filozoficznego w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej²

Pierwszą formą, w jakiej funkcjonowało PTF w Lublinie było Towarzystwo Filozoficzne i Psychologiczne, które do życia powołał w dniu 4 grudnia 1945 profesor doktor Narcyz Łubnicki, będący podówczas jednym z założycieli Uniwersytetu. Skupił wokół siebie grono kilkorga przedwojennych filozofów, biologów, logików i matematyków oraz kilku młodych asystentów, którzy do Lublina przybyli

² Autorem tej części jest Marek Hetmański.

jeszcze w trakcie trwania wojny ze Lwowa, Wilna i innych miast. Wśród założycieli Towarzystwa byli m.in. doktorzy i profesorowie: Tadeusz Kielanowski (lekarz, późniejszy rektor UMCS), Stefan Harassek (filozof), Juliusz Kleiner (literaturoznawca z KUL), Tadeusz Tomaszewski (psycholog), Ludwik Fleck (mikrobiolog, późniejszy profesor Akademii Medycznej), ks. Józef Pastuszka (psycholog z KUL), Mieczysław Ziemnowicz (pedagog z późniejszego Wydziału Pedagogiki), Włodzimierz Urbański (fizyk). W kolejnych latach aktywnymi członkami Towarzystwa byli również: Adam Paszewski (rektor UMCS), Jerzy Słupecki (logik), Jerzy Błaton (fizyk), Jerzy Kalinowski (logik z KUL), Jan Mydlarski (antropolog), Armin Teske (fizyk) oraz młodszy nauczyciele akademicki, a także osoby spoza obu uniwersytetów.

Towarzystwo postawiło sobie za cel, jak głosił jego statut z 1946 roku: „Organizowanie i popieranie pracy naukowej w zakresie nauk filozoficznych. (...) Reprezentowanie potrzeb ruchu naukowego w zakresie nauk filozoficznych wobec władz i społeczeństwa”. Wyrazem tego były referaty popularyzujące nie tylko filozofię, ale także matematykę, fizykę czy biologię; poruszano przykładowo kwestie teoretyczne fizyki relatywistycznej, logiki wielowartościowej, metafizyki fizyki, statusu metodologicznego obserwacji naukowej. Narcyz Łubnicki, który reprezentował filozofię scjentyistyczną, krytyczną i antydogmatyczną, do działalności odczytowej Towarzystwa włączał reprezentantów różnych orientacji filozoficznych i światopoglądowych, propagując postawę racjonalnej argumentacji i życzliwości dla odmiennych poglądów. Żywe jest wciąż wspomnienie toczących się wówczas na forum Towarzystwa sporów między filozofami i humanistami a przyrodnikami, zwłaszcza polemiki N. Łubnickiego i A. Paszewskiego.

Znamienne, że w pierwszych referatach i dyskusjach Towarzystwa dyskutowano kwestie tragicznych doświadczeń z obozów koncentracyjnych, w tym dopuszczalność badań naukowych. Referaty na ten temat wygłosili T. Tomaszewski i L. Fleck. W latach 50. i 60. kolejni filozofowie oraz przedstawiciele nauk przyrodniczych skupieni wokół Narcyza Łubnickiego (kierującego wówczas na Wydziale Przyrodniczym, a później Wydziale Humanistycznym UMCS zakładami i katedrami filozofii i logiki) wygłaszali odczyty referujące problemy z historii filozofii i logiki, metodologii nauk szczegółowych. Popularyzowano także kwestie z filozofii praktycznej, zwłaszcza etyki i estetyki, poruszano zagadnienia światopoglądowe.

W 1956 roku Towarzystwo Filozoficzne i Psychologiczne przekształcone zostało w lubelski oddział scentralizowanego Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, kontynuującego tradycję Polskiego Towarzystwa Filozoficznego powołanego w 1904 we Lwowie, założonego przez Kazimierza Twardowskiego. W oddziale lubelskim PTF referaty wygłaszali także wybitni filozofowie zapraszani z kraju i zagranicy. Gośćmi byli m.in. Tadeusz Kotarbiński, Władysław Tatarkiewicz, o. Jacek M. Bocheński, Barbara Skarga, Maria Gołaszewska, Józef Tischner. W tych latach zainteresowanie problemami filozoficznymi było duże, na referaty i sesje tematyczne przychodzili nie tylko pracownicy obu uniwersytetów, ale również studenci i osoby spoza akademickiego środowiska. Frekwencja na niektórych referatach była bardzo wysoka (spotkaniu z J.M. Bocheńskim przysłuchiwało się ponad trzysta osób). Posiedzenia PTF, które odbywały się tradycyjnie w piątkowe wieczory, miały zwłaszcza w latach 70. i 80. swoją niepowtarzalną aurę i renomę.

Kolejnymi przewodniczącymi lubelskiego oddziału PTF od 1974 roku byli uczniowie N. Lubnickiego: Zdzisław Cackowski i Leon Koj, następnie Jadwiga Mizińska, a aktualnie Marek Hetmański. Zachowano do dzisiaj formę odczytów kierowanych do akademickiego środowiska obu lubelskich uniwersytetów. Dużą popularnością cieszą się tematyczne debaty poświęcone problemom współczesnej nauki, cywilizacji, sztuki i życia społecznego, w których udział biorą poza filozofami także naukowcy, lekarze, politycy, artyści.

Lubelski oddział PTF patronuje od trzydziestu lat Olimpiadzie Wiedzy Filozoficznej, organizując spotkania z młodzieżą szkół średnich Lublina i województwa; szczególnie owocna jest współpraca z nauczycielami i uczniami I LO im. St. Staszica w Lublinie, czego przykładem są wywodzący się z tego grona laureaci i zwycięzcy Olimpiady. Prowadzona była także w oddziale lubelskim z początkiem lat 90. seria wydawnicza „Lubelskie odczyty filozoficzne” prezentująca teksty referatów i odczytów z konferencji naukowych organizowanych w UMCS. Zakres tematów i problemów poruszanych w działalności odczytowej, ranga referentów i uczestników debat organizowanych przez lubelski oddział PTF oraz okres osiemdziesięciu lat jego działalności pokazują rangę Towarzystwa i jego miejsce w historii Uniwersytetu.